

LVN Consumentenplatform

Platteland, ook voor uw vrije tijd!?

Consumentenonderzoek

11 maart 2005

• Consumentenonderzoek	
<i>Consumentengedrag</i>	3
1. De kwaliteit van de recreatieomgeving	3
2. Vrijtijdsgedrag	4
3. Gebruik van het platteland als recreatieomgeving	5
3.1 Dagtocht naar activiteit en omgeving	6
3.2 Vakanties	7
3.3 Recreatie dicht bij huis	7
3.4 Toekomstige vraag	8
<i>Consumentenwensen: opinieonderzoek</i>	9
1. Vrije tijd	9
2. Vrije tijd op het platteland	11
3. Platteland	12
4. Belang van het platteland	12
5. Bezoek aan het platteland	13
6. Bereikbaarheid van het platteland	14
7. Voorzieningen op het platteland	15
8. Belemmeringen en verbeteringen	16
9. Verantwoording	17
<i>Consumentenwensen: impressie panels</i>	18
1. Vrije tijd	18
2. Het platteland	19
3. Bereikbaarheid van het platteland	19
4. Voorzieningen	20
5. Voor- en nadelen op het platteland	20
• Definities	22
• Colofon	23

Consumentengedrag

1. De kwaliteit van de recreatieomgeving

De belangrijkste kwaliteiten van het landelijk gebied voor recreatie kunnen ingedeeld worden in gebruikswaarden, belevingswaarden en attractiewaarden. Gebruikswaarde is de mate van geschiktheid voor activiteiten. Onder belevingswaarde wordt de mate van aantrekkelijkheid en schoonheid van gebieden verstaan en de attractiewaarde is het verhaal dat aan de omgeving wordt verbonden; ondersteund door informatie en voorlichting.

1.1 Gebruikswaarden

Juridische toegankelijkheid

Juridische toegankelijkheid duidt op openstelling van het platteland voor recreanten.

Natuurgebieden zijn voor het grootste deel opengesteld en worden ook veel bezocht. In 2004 heeft de Stichting Recreatie een inventarisatie verricht naar de toegankelijkheid van natuurterreinen van Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, de 12 Provinciale Landschappen en Defensie. Daaruit blijkt dat zo'n 340.000 ha van de ruim 400.000 ha bos en natuur (84%) opengesteld is voor recreatie of goed beleefbaar via uitkijktorens of excursies. Ongeveer 65.000 ha van het areaal (16%) is afgesloten of minder goed te beleven. Er zijn verschillen in de mate van openstelling tussen de beheerders, tussen terreintypen en tussen regio's. Zo is in de regio Zuid het aandeel afgesloten natuur het kleinst en in de regio West het grootst (Veer, 2004).

Voor het boerenland is de toegankelijkheid minder eenduidig. Landbouwgebieden spelen een belangrijke rol in de landschapsbeleving, maar zijn lang niet altijd toegankelijk voor recreanten. Zeker in juridische zin is het landelijk gebied maar beperkt toegankelijk voor de recreant. Ondanks voornemens en maatregelen voor openstelling kan gesteld worden dat diverse partijen nog steeds grote weerstand hebben tegen openstelling van gebieden. Waterschappen, boeren en landeigenaren zijn bang voor verhoogde onderhoudskosten en aansprakelijkheid bij ongevallen onder gebruikers van hun gebied.

Fysieke toegankelijkheid en bereikbaarheid van het gebied

Om op het platteland te kunnen recreëren, moet het bereikbaar zijn te voet of op de fiets, maar ook met het openbaar vervoer en met de auto. Voor de toegankelijkheid van het platteland vanuit de stad zijn aantrekkelijke (groene) verbindingen gewenst.

Naast de bereikbaarheid van het platteland is de fysieke toegankelijkheid ook belangrijk. Fysieke toegankelijkheid duidt op de mogelijkheden die het platteland biedt voor recreatie. De aanwezigheid van een fijnmazig, verkeersluw, kwalitatief hoogwaardig (vaar)wegennet is een belangrijke kwaliteit om te kunnen recreëren.

Het historisch gegroeide landschap is echter niet primair ingericht op recreatief gebruik. Het fijnmazig (vaar)wegennet van kleine zandwegen en kerkpaden is op veel plaatsen mede als gevolg van de ruilverkaveling verdwenen.

Voorzieningenaanbod

Voorzieningen zijn belangrijk om te kunnen recreëren. Het platteland is echter nog niet voldoende ingericht voor de toenemende recreantenstroom. Het platteland is nog voornamelijk ingericht als productieruimte en niet zo zeer als consumptieruimte. Terwijl het platteland al wel als consumptieruimte functioneert.

1.2 Belevingswaarden

De belevingswaarden van het platteland staan onder druk. Belangrijkste oorzaak is de toenemende ruimtedruk in Nederland. Steeds meer functies zoals, wonen, werken, mobiliteit en recreatie claimen ruimte.

Stilte

Stilte op het platteland duidt op de afwezigheid van storende geluiden; gebiedseigen geluiden zijn minder storend dan gebiedsvreemde geluiden.

Ruimte

Ruimte betekent ver kunnen kijken, het gevoel van eindeloosheid ervaren. Teveel tekenen van menselijk invloed zoals gebouwen, infrastructuur, hekken en borden, verstoren het gevoel van ruimte. Ook windturbines, GSM-masten en hoogspanningsmasten hebben een negatieve invloed op het gevoel van ruimte.

Veiligheid

Bij veiligheid gaat het zowel om sociale veiligheid als om verkeersveiligheid. Plattelandswegen die gebruikt worden door sluijverkeer en landbouwwerktuigen zijn onveilig voor recreanten. Ook vaarwegen zijn niet altijd veilig voor watersporters, omdat de beroepsvaart deze ook gebruikt.

Diversiteit

Diversiteit tussen verschillende regio's en afwisseling van landschappen is een belangrijke kwaliteit van het platteland voor recreatie. Veel van deze karakteristieke kenmerken zijn in het verleden door ruilverkavelingen verdwenen. Door schaalvergroting zijn de regionale identiteiten vervaagd.

Rust

Rust is het ongestoord genieten van de omgeving. De rust kan verstoord worden door hinderlijke aspecten in de omgeving, maar ook door andere recreanten. Vooral sportieve en recreatieve activiteiten (snelheid, lichaamsbeweging, prestatiegerichtheid) willen nogal eens botsen met activiteiten van mensen die willen genieten van de rust en van de natuur- en landschapswaarden.

1.3 Attractiewaarde

De aanwezigheid van bewegwijzering, informatieborden, routes, bezoekerscentra en de promotie van een gebied spelen een belangrijke rol bij de attractiewaarde van het gebied. Ze vertellen de recreant het verhaal bij het gebied.

1.4 Recreatieve aantrekkelijkheid

De hiervoor besproken waarden hebben mede als input gediend voor het bepalen van de recreatieve kwaliteit van het landelijk gebied voor wandelen, fietsen en zwemmen. De kwaliteit van een gebied is uitgedrukt in een score van 1 tot en met 10. De gemiddelde score van het landelijk gebied voor wandelen en fietsen is weinig positief, meer dan 40% van het landelijk gebied scoort laag en slechts 30% hoog. Voor wandelen is de gemiddelde score van het landelijk gebied van Nederland 4,9, voor fietsen 5,9. Over het hele land zijn er veel gebieden met lage en matige kwaliteit voor wandelen en fietsen. In gebieden waar in de toekomst veel mensen zullen recreëren, is de recreatieve kwaliteit van het landelijk gebied laag. Met name in de Randstad zijn er gebieden met een zeer lage kwaliteit. De redenen hiervoor zijn: beperkte toegankelijkheid landbouwgebieden, gebruiksmogelijkheden, belasting door snelwegen, spoorlijnen en vliegvelden (Alterra, 1999).

2. Vrijtijdsgedrag

Nederlanders hechten steeds meer waarde aan vrije tijd. Het lijkt alsof de hoeveelheid vrije tijd alsmaar toeneemt. Uit het tijdsbestedingsonderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP, 2004) blijkt echter dat de hoeveelheid vrije tijd van de bevolking van 12 jaar en ouder tussen 1995 en 2000 is afgenomen van 47,3 uur per week in 1995 naar 44,8 uur per week in 2000. Die tijd gaat op aan verplichtingen als arbeid, studie en huishouden en aan persoonlijke verzorging, eten en slapen. Desalniettemin neemt de hoeveelheid vrije tijd de laatste jaren weer toe; in 2003 had men gemiddeld een kwartier meer vrije tijd per dag dan in 2001. Deze groei kan te maken hebben met de hogere werkloosheid (CBS, 2005).

2.1 Vrijtijdsbesteding

De afname van de hoeveelheid vrije tijd tussen 1995 en 2000 weerspiegelt zich in de manier waarop vrijetijd besteed wordt (zie tabel 1). Alleen aan elektronische media werd in 2000 meer tijd besteed dan in 1995. Die groei ging vooral ten koste van de gedrukte media en de vrijetijdsbesteding buitenshuis. Er werd ook minder tijd besteed aan sport en bewegen (-15%) en maatschappelijke participatie¹ (-19%). De totale uithuizige vrije tijd nam tussen 1995 en 2000 af met 2,3 uur per week, van 18,5 uur per week naar 16,2 uur per week.

Tabel 1 Vormen van vrijetijdsbesteding, bevolking 12 jaar en ouder (uren per week)

	1995	2000
Gedrukte media	4,6	3,9
Electronische media	14,2	14,8
Sociale contacten	10,9	10,1
Maatschappelijke participatie	2,2	1,8
Uitgaan	2,6	2,5
Sport en bewegen	2,1	1,8
Overige liefhebberijen	7,5	6,8
Vrijtijds mobiliteit	3,2	3,0

Bron: SCP, Trends in de tijd (2001)

De consumptieve bestedingen in de vrije tijd lagen in 2000 naar schatting 18% hoger dan in 1995. Wanneer dit wordt verrekend met de afname van de vrije tijd, betekent dit een toename van de kapitaalintensiteit van de vrijetijdsbesteding met bijna een kwart (24%). Dit is in overeenstemming met de veronderstelling dat de kapitaalintensiteit van de vrijetijdsbesteding toeneemt naarmate vrije tijd schaarser wordt.

2.2 Vrijtijdswaarden

Het SCP heeft geprobeerd zicht te krijgen op de waarden waaraan de bevolking de kwaliteit van de vrijetijdsbesteding afmeet (SCP, 2004). Hiertoe is gepeild welk belang men hecht aan uiteenlopende aspecten van de vrije tijd. Bij de analyse zijn de waarden herleid tot vier dimensies:

- *De vrijheidsdimensie*: zonder druk zelfgekozen interessante dingen doen. Deze zaken kunnen in alle leeftijdsgroepen op veel instemming rekenen.
- *De sociale dimensie*: leuke mensen ontmoeten, iets nuttigs doen, initiatief nemen - wordt, op een wat lager niveau van instemming, eveneens breed gedragen en door elke leeftijdsgroep ondersteund.
- *De ontplooiingsdimensie*: jezelf ontwikkelen, doen waar je goed in bent, iets bereiken, iets nieuws leren - kent een vergelijkbare mate van instemming, maar deze is ditmaal sterk aan leeftijd gebonden. De waardering ervoor is het hoogst in de jongste leeftijdsgroep. Ouderen hechten aan dit ontplooiingsaspect minder waarde.
- *De ontspanningsdimensie*: luiëren, winkelen, geen rekening met andere hoeven houden - wordt de minste waarde gehecht. Dit geldt voor elk van de leeftijdsgroepen, maar wel met enige accentverschillen: ouderen hechten minder aan luiëren, jongeren vinden het belangrijker om in hun vrije tijd geen rekening met anderen te hoeven houden.

3. Gebruik van het platteland als recreatieomgeving

In de vrijetijdsbesteding buitenshuis ondernemen Nederlanders jaarlijks bijna 1 miljard dagtochten, wat neer komt op gemiddeld 62 dagtochten per persoon per jaar (CBS, 2004). Het aantal dagtochten is ten opzichte van 1995 / 1996 (het vorige dagtochtenonderzoek) met 4,9% gegroeid. In dezelfde periode nam

¹ Maatschappelijke participatie = vrijwilligerswerk, onbetaalde hulpverlening, kerkgang

de totale Nederlandse bevolking met 4,0% toe. Gecorrigeerd voor de bevolkingsgroei is dat nog steeds een toename van 0,9% van het aantal dagtochten.

Tabel 2 geeft een overzicht van de dagtochten naar belangrijkste activiteit. Hieruit blijkt de categorie 'overige sportieve recreatie' het grootst te zijn. Samen met de categorieën wandelen en fietsen vormt de sportieve recreatie bijna een derde deel van alle dagtochten. In vergelijking met het aantal dagtochten in 1995 / 1996 zijn 'toeren' en 'bezoek aan een attractiepunt, bezienswaardigheid of evenement' het meest gestegen, respectievelijk met 24% en 22%.

Tabel 2 Aantal dagtochten naar belangrijkste activiteit (x 1.000)

Activiteit	1995/1996	2001/2002
Zonnen, zwemmen, picknicken, dagkamperen e.d.	53.213	58.049
Wandelen	59.383	65.907
Fietsen	42.971	47.855
Overige sportieve recreatie	195.377	190.741
Toeschouwer/ begeleider bij sport	33.141	36.301
Toeren	17.378	21.473
Bezoek aan attractiepunt, evenement, e.d.	89.794	109.830
Recreatief winkelen	129.065	112.786
Bezoek aan film, toneel, concert e.d.	41.307	58.039
Uit eten, café, disco e.d.	144.889	165.608
Overig (verenigingen, hobby's)	129.252	115.037
Totaal	935.768	981.624

Bron: CBS-StatLine, Dagrecreatie (2003)

3.1 Dagtocht naar activiteit en omgeving

Van een aantal openluchtrecreatieactiviteiten zijn de omgevingskenmerken geanalyseerd (zie tabel 3). Bos en heide zijn de favoriete omgeving voor een dagtocht, vooral voor een wandeling. Alleen 'toeren' vindt relatief vaker plaats in een stad, dorp of landbouwgebied. Fietsen en paardrijden zijn activiteiten die relatief vaak ook worden ondernomen in landbouwgebied, naast bos en heide. Al met al is de omgeving bos en heide jaarlijks goed voor ongeveer 53 miljoen dagtochten en het landbouw gebied voor ongeveer 26 miljoen dagtochten.

Tabel 3 Dagtochten naar activiteit en omgeving waarin de dagtocht plaats vindt 2001/02 (%)

Activiteit	Stad, dorp	Land- bouw gebied	Duinen, strand, zee	Bos, heide	Meer, plas, rivier	Overig
Zonnen, zwemmen, picknicken dagkamperen e.d.	22	5	8	46	13	6
Wandelen	17	9	13	51	6	4
Fietsen	17	29	8	32	10	4
Paardrijden	18	30	2	38	1	10
Trimmen, hardlopen, fitness e.d.	24	10	18	38	3	7
Toeren	30	28	6	22	8	6

Naar: NRIT, Dagrecreatie in Nederland (2003)

3.2 Vakanties

Nederlanders vertoeven ook op het platteland tijdens hun vakanties. Van de ruim 18 miljoen binnenlandse vakanties werden er in 2003 bijna 17 miljoen op het platteland gehouden. Daarnaast bezochten nog eens ruim 4,5 miljoen buitenlandse verblijfstoeristen het Nederlandse platteland.

Tabel 4 Buitenlandse gasten naar toeristengebied en motief, 1999

	Totaal gasten	Vakantie	Zakenreis	Overig
	x 1.000	%		
Kustgebieden	1626	79	8	13
Watersportgebieden	812	73	10	17
Bos- en heidegebieden	2168	50	38	12
Grote steden en overige gebieden	5476	46	35	19
Totaal	10082	54	29	16

Bron: CBS, 2002

3.3 Recreatie dicht bij huis

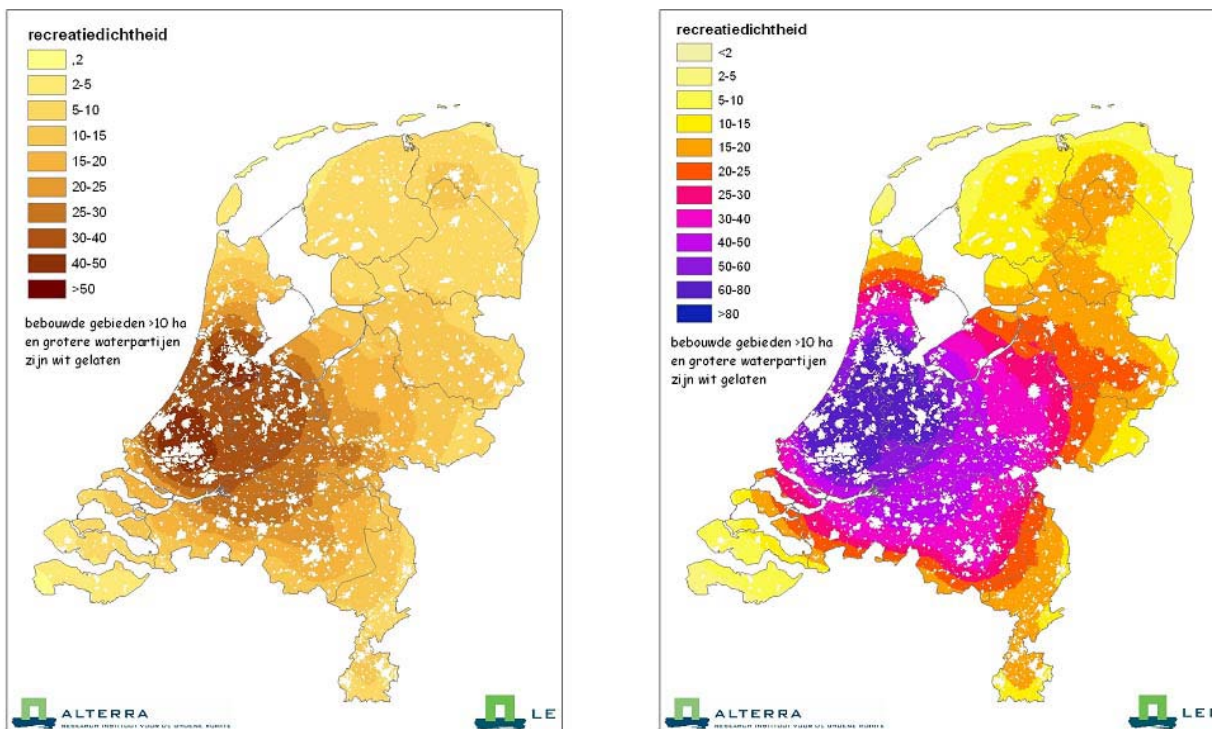
Nederlanders ondernemen dagtochten (langer dan twee uur) vooral in de buurt van hun eigen huis. 60% van de dagtochten vindt plaats binnen een straal van 10 kilometer van de vertrekplaats en ruim 40% binnen 5 kilometer (CBS, 1997). Omdat er, naast de langere tochten dan twee uur, ook veel korte recreatieve activiteiten worden ondernomen (Bervaes en Pronk, 1998), zal het percentage van recreatieactiviteiten binnen een straal van 0 - 10 kilometer van de vertrekplaats vermoedelijk nog hoger liggen.

Onderzoek in een aantal grote steden laat zien dat de stedelijke bevolking vooral recreëert in het groen in en om de (eigen) stad. Een te grote afstand tot het groen in en om de stad leidt er toe dat een deel van de bewoners dat groen niet gebruikt, hoewel ze er wel in geïnteresseerd zijn. Natuur- en recreatiegebieden buiten de stad worden daarom minder frequent bezocht dan het groen in wijk en stad. Afstand en eventuele barrières bepalen in sterke mate de keuze van bestemming waar men gaat wandelen of fietsen (Ploeger et.al., 2000).

3.4 Toekomstige vraag

De belangrijkste recreatieactiviteiten in het platteland zijn wandelen en fietsen. De vraag naar wandelen en fietsen zal de komende jaren stijgen. Dit blijkt uit een onderzoek naar de recreatievraag in 2030, uitgevoerd door het LEI en Alterra. Het onderzoek houdt rekening met sociaaldemografische veranderingen zoals vergrijzing en 'verkleuring' en de verwachtingen over het recreatiegedrag van de verschillende groepen recreanten. Er is geen rekening gehouden met recreanten die tijdens hun vakantie in een bepaald gebied wandelen en fietsen en met recreanten van over de grens (Alterra en LEI, 2004). Zoals te zien in onderstaande kaarten is de totale vraag naar wandelen en fietsen buiten woonkernen (platteland) in 2030 het grootst in de Randstad, waarbij de vraag naar fietsen wel groter is dan de vraag naar wandelen. Ook de groei van de vraag naar fietsen en wandelen in de periode 2001-2030 vindt vooral plaats in de Randstad.

Figuur 1 Totaalbeeld van de vraag (uitgedrukt in aantal recreatiedagen per hectare per jaar) naar groene ruimte in 2030 voor wandelen (links) en voor fietsen (rechts)

Bron: Alterra en LEI, 2004

Consumentenwensen: Opinieonderzoek

In januari 2005 is in opdracht van het ministerie van LNV onder circa 550 respondenten een opinieonderzoek uitgevoerd naar de manier waarop mensen hun vrije tijd op het platteland (zouden willen) besteden. Voor dit onderzoek wordt onder 'vrije tijd' alle tijd buiten studie, werk- en zorgtijd verstaan. In dit onderzoek is platteland gedefinieerd als: alle ruimte die buiten de dichtbebouwde kom ligt, zoals kleine dorpen, bos, natuur, boerenland, recreatiegebieden en water. Limburg, de Veluwe en de Waddeneilanden worden dus als platteland beschouwd.

In het telefonische interview is eerst gevraagd naar associaties bij het begrip vrije tijd en de vrijetijdsbesteding van mensen buitenshuis. Daarna is gevraagd wat er spontaan bij mensen opkomt bij het begrip platteland. Het blijkt dat veel mensen het begrip platteland associëren met buiten, boerenleven, weilanden en kleine dorpen. Vervolgens is de definitie van platteland voor dit onderzoek toegelicht.

De belangrijkste vragen die in dit onderzoek aan de orde komen zijn: Hoe besteden mensen hun vrije tijd op het platteland? Waaraan hechten zij waarde bij het besteden van vrije tijd op het platteland? En aan welke voorzieningen en kenmerken van het landschap hechten zij, als zij hun vrije tijd op het platteland doorbrengen?

1. Vrije tijd

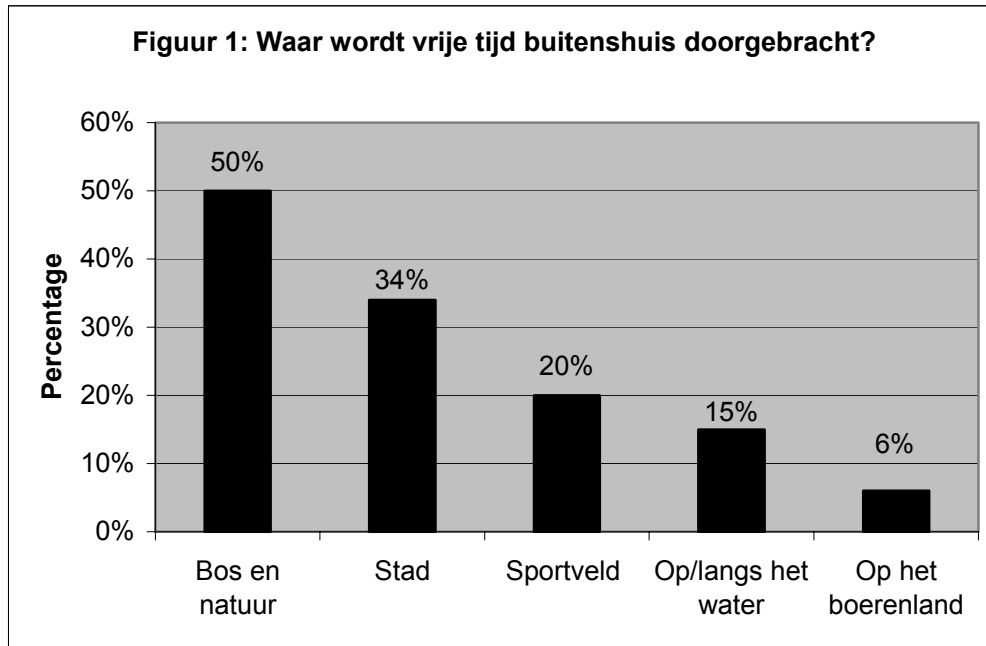
De meeste mensen denken bij vrije tijd spontaan aan doen waar je zin in hebt, geen verplichtingen en vrijheid (61%). Daarnaast zijn rust, ontspannen en relaxen veelgenoemde associaties bij vrije tijd (29%).

Tabel 1 Associaties met vrije tijd

Doen waar je zin in hebt, geen verplichtingen, vrijheid	61%
Rust / ontspannen / relaxen / geen stress	29%
Hobby's	28%
Actief bezig zijn / sporten	17%
Frisse lucht	6%
Andere mensen ontmoeten	5%
Vakantie	5%
Natuur	4%
Weg uit de stad	2%
Nog anders	13%
Weet niet	2%

Meerdere antwoorden mogelijk

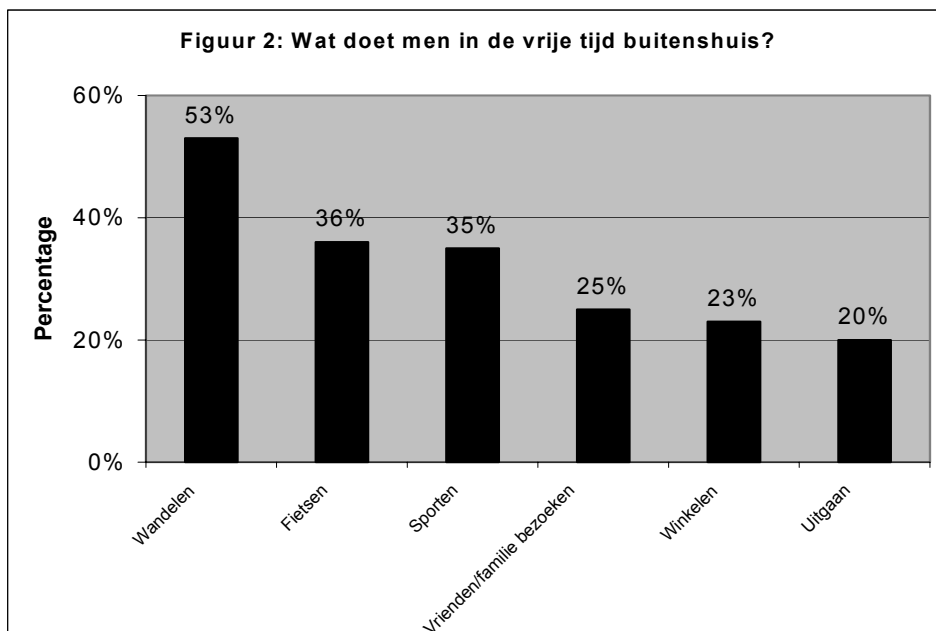
Wanneer mensen hun vrije tijd buitenshuis doorbrengen, zoekt de helft het bos en de natuur op. Een derde gaat naar een stad en een vijfde gaat naar het sportveld. Van de ondervraagden besteedt 15% de vrije tijd op of langs het water en geeft 6% aan hun vrije tijd op het boerenland door te brengen.

Meerdere antwoorden mogelijk

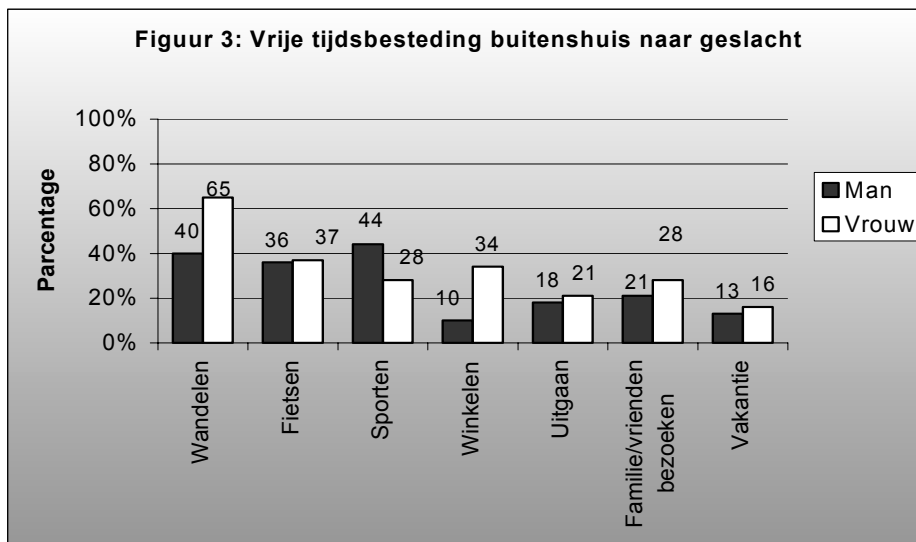
Opvallend is dat bijna de helft (47%) van de mensen die spontaan zeggen hun vrije tijd wel eens op het platteland door te brengen, in matig en weinig stedelijke gebieden woont. Zij zijn doorgaans tussen de 50 en 64 jaar (47%) en wonen in het noorden van het land.

Als mensen vrije tijd buitenshuis besteden gaat 53% wandelen, 36% fietsen en 35% sporten. Winkelen (23%), uitgaan (20%) en familie en vrienden bezoeken (25%) zijn andere tijdsbestedingen die veel worden genoemd.

Meerdere antwoorden mogelijk

Hoe vrije tijd buitenshuis wordt besteed, blijkt sterk samen te hangen met socio-demografische kenmerken. Vrouwen gaan bijvoorbeeld vaker naar de stad (41%) en winkelen (34%) dan mannen (respectievelijk 26% en 10%), terwijl mannen in hun vrije tijd vaker op het sportveld (30%) zijn te vinden dan vrouwen (12%).

Er bestaat een duidelijke samenhang tussen de mate van stedelijkheid en de omgeving waarin men recreëert. Hoe groter de gemeente is waar men woont, des te vaker gaat men in zijn vrije tijd naar de stad. De uitkomsten naar regio hangen hier enigszins mee samen: in het westen (39%) en het zuiden (37%) gaat men relatief vaak naar de stad. In het noorden en oosten wordt vrije tijd vaker in de natuur doorgebracht (respectievelijk 52% en 46%).

2. Vrije tijd op het platteland

Het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) onderscheidt verschillende dimensies voor vrijetijdsbesteding: ontspanning, vrijheid, ontspanning en de sociale dimensie. Uit het opinieonderzoek blijkt daarnaast gezondheid als separate dimensie naar voren te komen. De meeste mensen denken bij recreatie op het platteland aan ontspanning, rust en niet onder druk staan (92%). Tevens scoren gezond bezig zijn en frisse lucht opsnuiven (87%) en vrijheid, geen verplichtingen, doen waar je zin in hebt (81%) hoog. Sociale contacten en mensen ontmoeten werd door ongeveer de helft van de mensen genoemd (51%).

Tabel 2 Associaties bij recreëren op het platteland

Ontspanning/rust, niet onder druk staan	92%
Gezond bezig zijn, frisse lucht opsnuiven	87%
Vrijheid, geen verplichtingen, doen waar je zin in hebt	81%
Sociale contacten, mensen ontmoeten	51%
Ontwikkeling van jezelf, nieuwe dingen ontdekken	46%
Nog anders	4%
Weet niet	1%

Meerdere antwoorden mogelijk

Aan de respondenten zijn vijf stellingen voorgelegd over neveneffecten van vrije tijdsbesteding op het platteland.

Het is goed dat mensen hun vrije tijd op het platteland doorbrengen, want:	(Ze)er mee eens	Neutraal	Ze)er (mee) oneens
...frisse lucht is goed voor mensen	93%	3%	4%
...dan gaan ze de natuur meer waarderen	88%	6%	5%
...dan blijven zij gezond	79%	8%	13%
...dat is goed voor de plattelandseconomie	73%	10%	13%
...dan krijgen boeren en stedelingen meer begrip voor elkaar	57%	16%	23%

De meeste mensen beschouwen de effecten van vrijetijdsbesteding op het platteland als positief. Ruim driekwart (79%) van de ondervraagden is van mening dat mensen gezond blijven door hun vrije tijd op het platteland te besteden en bijna iedereen (93%) vindt de frisse lucht van het platteland goed voor mensen.

Opvallend is dat bewoners van niet stedelijke gebieden (plattelanders) op alle stellingen hoger scoren, behalve op de bewering dat frisse lucht en rust goed is voor mensen. In samenhang hiermee zijn inwoners uit het noorden van het land positiever over vrijetijdsbesteding op het platteland dan mensen uit het zuiden en westen van het land. Vooral mensen uit het noorden van het land denken dat recreëren op het platteland bijdraagt aan de gezondheid (91%). Slechts 59% van de bewoners van grote steden is het eens met de stelling dat mensen die hun vrije tijd op het platteland doorbrengen gezond blijven. Bewoners van grote steden zijn het relatief minder vaak een met de stelling dat de frisse lucht en rust van het platteland goed is voor iedereen (84%).

3. Platteland

Bij 'platteland' denken de meeste respondenten spontaan aan boerenleven en boerderijen (42%) en weilanden (35%). Een aantal heeft ook associaties met 'buiten' (17%), vrijheid, ruimte en rust (15%), kleine dorpen (12%) en bos (10%). Opvallend is dat stedelingen veel meer associaties en beelden bij het platteland hebben dan mensen die op het platteland wonen. Hoe hoger de mate van stedelijkheid, hoe vaker platteland met boerenleven, boerderijen en weilanden wordt geassocieerd. In de zeer stedelijke gebieden denkt 48% bij platteland aan boerderijen en boerenleven en 44% aan weilanden. In de niet-stedelijke gebieden is dit respectievelijk 34% en 32%. Er zijn ook verschillen naar opleiding. Ook hoogopgeleiden denken het meest (50%) aan boerderijen, laagopgeleiden associëren platteland, naast boerderijen en weilanden, vaak met 'buiten'.

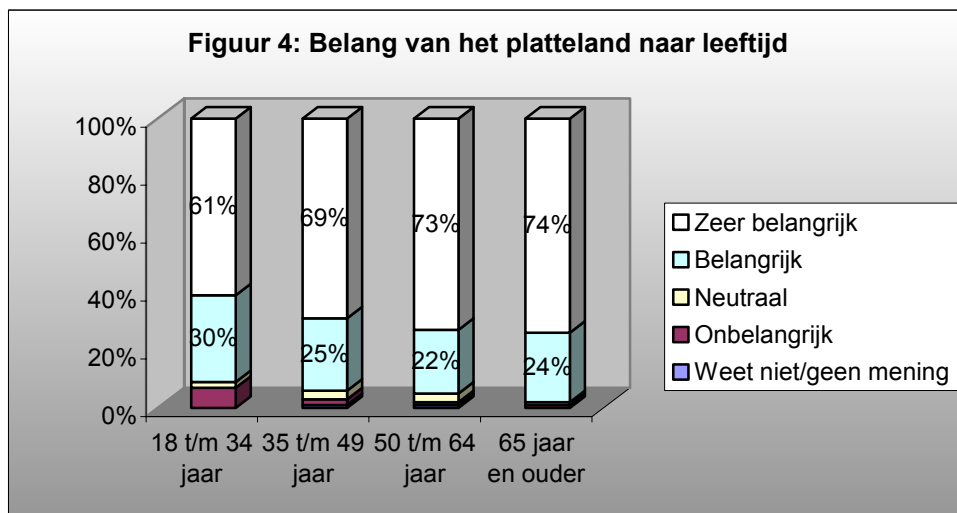
Tabel 3 Associaties bij platteland (spontaan)

Boerenleven/boerderijen	42%
Weilanden	35%
Buiten	17%
Vrijheid, ruimte, rust	15%
Kleine dorpen	12%
Bos	10%
Buiten de bebouwde kom	9%
Agrarische activiteiten (landbouw, veeteelt)	8%
Openheid, uitzicht, vergezichten	4%
Water	3%
Strand en duinen	1%
Nog anders	11%
Weet niet	3%

Meerdere antwoorden mogelijk

4. Belang van het platteland

Bijna iedereen (94%) vindt het platteland (zeer) belangrijk voor Nederland: 68% vindt het zeer belangrijk en 26% belangrijk. Het belang dat wordt gehecht aan de aanwezigheid van het platteland hangt sterk samen met leeftijd. Naarmate men ouder is, vindt men het platteland belangrijker. Driekwart van de vijftenzestigplussers (74%) geeft aan het platteland zeer belangrijk te vinden, terwijl in de leeftijdscategorie 18 t/m 34 jaar vind 61% het platteland zeer belangrijk vindt.

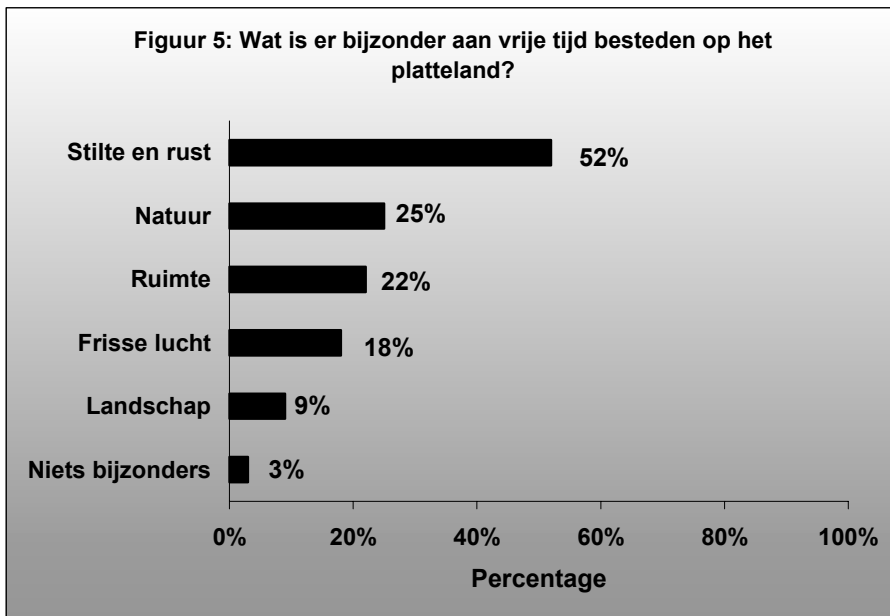

Mensen die hun directe woon- en leefomgeving op het platteland hebben, hechten meer waarde aan het platteland: in het oosten en het noorden van het land vindt men de aanwezigheid van het platteland significant belangrijker dan mensen elders in het land (respectievelijk 79% en 72% vindt het zeer belangrijk). Mensen in dorpen en weinig stedelijke gebieden geven ook aan de aanwezigheid van platteland belangrijker te vinden dan mensen die in grote steden wonen (respectievelijk 75% en 59%).

5. Bezoek aan het platteland

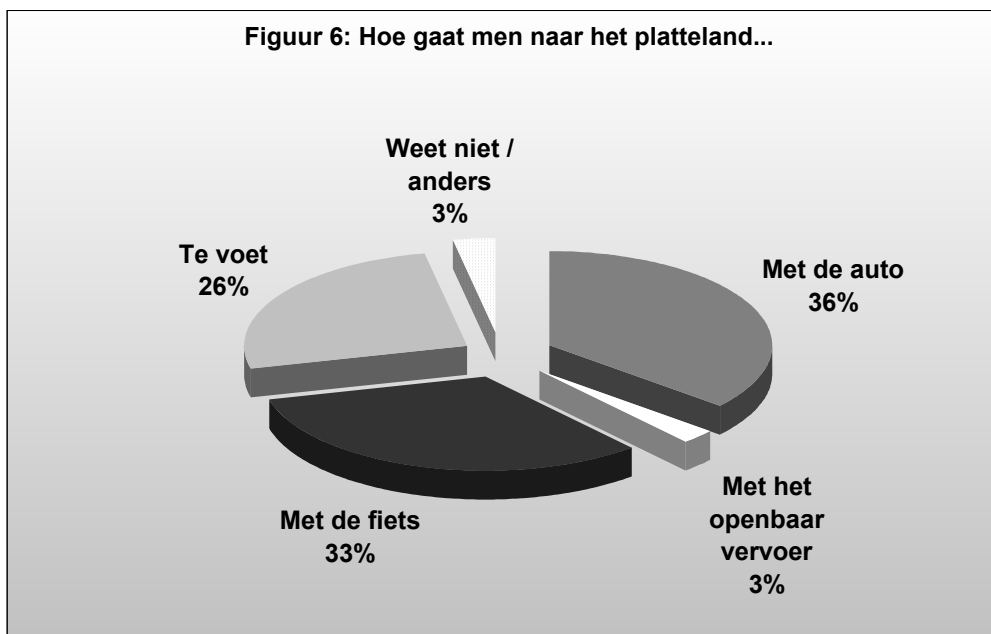
Bezoek aan het platteland is sterk seizoensgebonden. In de winter en herfst gaat 63% van de respondenten één keer per week in zijn of haar vrije tijd naar het platteland. In de zomer bezoekt driekwart (75%) van de mensen één keer per week het platteland. Ook in de bezoekfrequentie van het platteland zijn er verschillen die samenhangen met regio en mate van stedelijkheid. In de herfst en de winter gaat maar 28% van de mensen uit de grote steden één keer in de week naar het platteland tegenover 78% in het noorden en het oosten van het land. In de lente en in de zomer gaat 47% van de mensen uit de grote steden één keer per week naar het platteland, terwijl 85% van de mensen uit het noorden en oosten van het land het platteland in deze maanden bezoeken.

Ongeveer de helft van de respondenten recreëert op het platteland om daar stilte en rust te vinden (52%). Ook de natuur (25%), de ruimte (22%) en de frisse lucht (18%) maken het platteland aantrekkelijk om er vrije tijd door te brengen. Vooral vijfenzestigplussers (36%) en mensen die in grote steden wonen (32%) geven vaak de natuur op als reden om hun vrije tijd juist op het platteland door te brengen. Mensen uit het oosten van ons land vinden veel vaker dat er niks bijzonders aan het platteland is (11% tegenover 3% gemiddeld). Zij geven minder vaak ruimte en natuur als reden om hun vrije tijd op het platteland door te brengen.

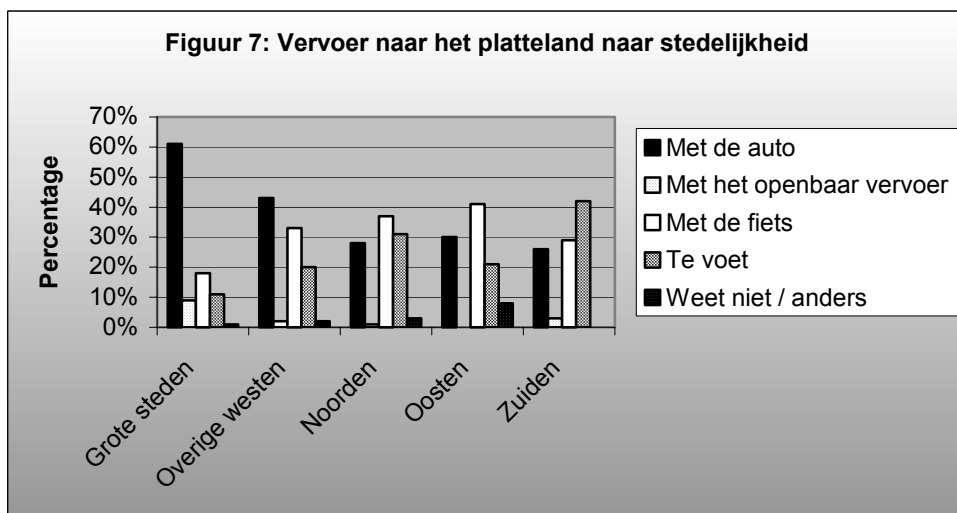
6. Bereikbaarheid van het platteland

Vrijwel iedereen (98%) kan het platteland goed bereiken vanuit het eigen huis. Stedelingen geven iets minder vaak aan het platteland vanuit huis goed bereikbaar te vinden (90%). De meeste mensen gaan met de auto (36%) of op de fiets (33%) naar het platteland. Een kwart (26%) gaat te voet. Bijna niemand (3%) gaat met het openbaar vervoer naar het platteland.

De mensen die het platteland niet goed te bereiken vinden vanuit hun eigen huis, geven als reden dat zij de afstand naar het platteland te ver vinden en dat het moeilijk is om de stad uit te komen met de auto. De afstand die men van het platteland woont, bepaalt hoe men naar het platteland reist om daar te recreëren. Tweederde van de stedelingen (64%) gaat met de auto naar het platteland. Mensen uit dorpen en weinig stedelijke gebieden gaan vaker met de fiets (37%) of lopend (42%). Ook mensen tussen de 18 en 34 jaar gaan vaker dan gemiddeld met de auto naar het platteland (42%).

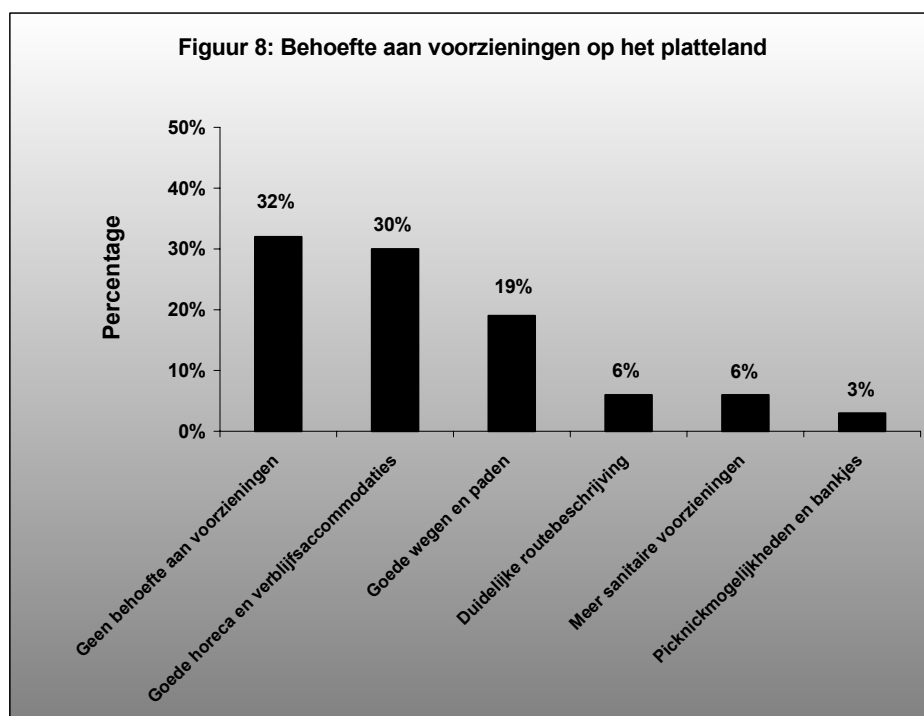
Figuur 7: Vervoer naar het platteland naar stedelijkheid

7. Voorzieningen op het platteland

Meer dan de helft van de mensen besteedt hun vrije tijd op het platteland om daar rust en stilte te vinden. Eenderde van de ondervraagden geeft dan ook aan geen behoefte te hebben aan voorzieningen op het platteland. De overigen hebben vooral behoefte aan goede horecagelegenheden en verblijfsaccommodaties (30%) en goede wegen en paden (19%). Daarnaast geeft 6% aan behoefte te hebben aan meer sanitaire voorzieningen en 3% aan meer picknickmogelijkheden en bankjes.

Figuur 8: Behoeftte aan voorzieningen op het platteland

Voorals mensen uit de grote steden zeggen behoefte te hebben aan goede horecagelegenheden en verblijfsaccommodaties (44%). Vijfenzestigplussers hebben vooral behoefte aan goede wegen en paden (24%).

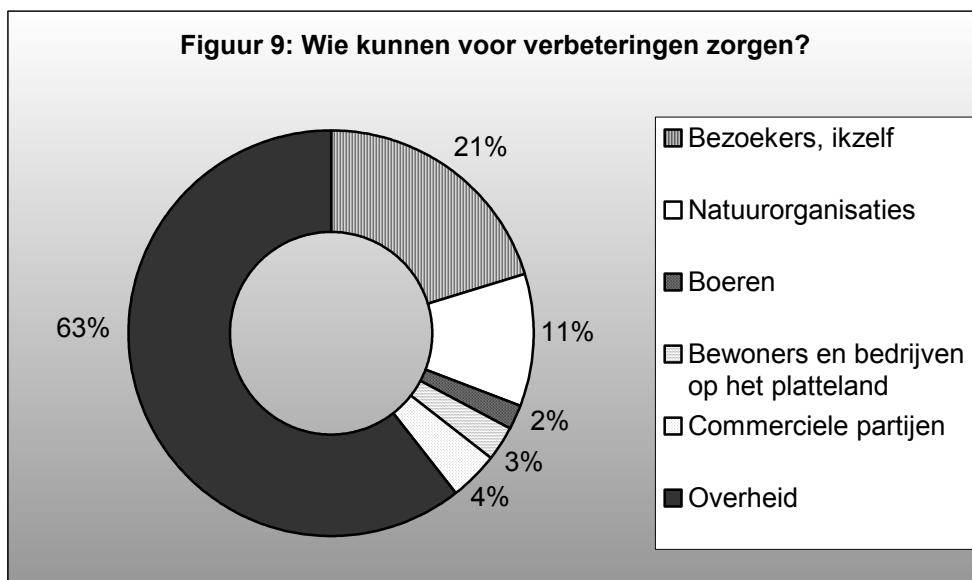
8. Belemmeringen en verbeteringen

Op de vraag of er zaken zijn die mensen belemmeren om hun vrije tijd op het platteland prettig door te brengen, geeft slechts 14% aan dat dit het geval is. Inwoners van het noorden en het oosten van het land ervaren de minste belemmeringen. De belemmeringen om op het platteland te recreëren nemen toe naarmate men in meer stedelijke gebieden woont. De meest genoemde belemmering is de hinder die mensen zeggen te ondervinden van de auto (als veroorzaker van files), stankoverlast en geluidshinder op het platteland. Mensen lijken zich ook zorgen te maken over het behoud van de natuur. Zij ervaren toenemende bebouwing, het verdwijnen van het vrije zicht en het 'steeds minder worden' van de natuur als belemmeringen om prettig te recreëren op het platteland.

Een andere reden die mensen belemmert om vrije tijd prettig op het platteland door te brengen, is tijdgebrek.

Als oplossing voor genoemde belemmeringen, nadelen en zorgen worden genoemd: het terugdringen van de mobiliteit (minder files en meer autovrije wegen), kortere verbindingen naar het platteland, minder ontgroenen en minder bebouwing.

Van de ondervraagden is 63% van mening dat de overheid voor deze verbeteringen kan zorgen, 21% ziet ook een rol weggelegd voor zichzelf en andere bezoekers en gebruikers, en 4% voor commerciële partijen.

9. Verantwoording

Dit opinieonderzoek is uitgevoerd door Survey@marktonderzoek. De gegevensverzameling heeft plaatsgevonden in een landelijk representatieve steekproef van 552 personen van 18 jaar of ouder. De vragenlijst is telefonisch afgenomen, in de periode van 26 tot en met 28 januari 2005.

In totaal zijn 552 personen ondervraagd: een landelijke steekproef van 502 personen, en 50 personen extra uit de regio 'noorden', zodat ook over deze regio betrouwbare uitspraken zijn te doen. De steekproef is zo opgesteld dat het mogelijk is uitspraken te doen naar regio (grote steden en agglomeraties, overige westen, noorden, oosten en zuiden van Nederland), naar de mate van verstedelijking (zeer sterk, sterk, matig, weinig, niet stedelijk) en naar demografische variabelen zoals leeftijd (18 t/m 34, 35 t/m 49, 50 t/m 64 en 65 jaar en ouder), geslacht en opleiding (hoog, midden, laag). Verschillen in socio-demografische variabelen worden alleen benadrukt als er opvallende onderlinge verschillen of afwijkingen van het gemiddelde zijn.

De vragenlijst is opgesteld door Schuttelaar & Partners, samen met het ministerie van LNV, Stichting Recreatie, Kennis- en Innovatiecentrum en Survey@marktonderzoek.

Consumentenwensen: Impressie consumentenpanels

Werkwijze

In opdracht van het ministerie van LNV zijn drie panelbijeenkomsten georganiseerd. Het doel van deze bijeenkomsten was om te achterhalen hoe consumenten denken over vrijetijdsbesteding op het platteland. Het eerste panel bestond uit mensen uit de randstad ('randstedelingen'), het tweede uit mensen uit kleinere steden in het zuiden van het land ('stedelingen') en het laatste panel uit inwoners van dorpen in Friesland ('dorpelingen'). Bij de bijeenkomsten waren eenmaal zeven en tweemaal tien deelnemers aanwezig.

Het programma van de bijeenkomst verliep in grote lijnen volgens een vast stramien. Na de kennismakingsronde, waarin mensen vertelden wat zij het liefst in hun vrije tijd doen, is er gesproken over waarom vrije tijd zo belangrijk en bijzonder is en hoe mensen hun vrije tijd buitenshuis besteden. Tijdens de gesprekken werd vrije tijd toegelicht als de tijd die niet aan werken, studeren en zorgen wordt besteed. De panelleden is tevens gevraagd waar zij aan denken bij het begrip platteland en hoe het platteland er volgens hen idealiter uitziet. Tenslotte spraken de consumenten zich uit over de behoefte aan voorzieningen om optimaal te recreëren op het platteland en de voor- en nadelen van recreatie op het platteland.

1. Vrije tijd

Vrije tijd is vooral belangrijk om te kunnen ontsnappen aan de dagelijkse beslommingen, niks te moeten en te kunnen doen waar jezelf zin in hebt. Veel genoemde vrijetijdsbestedingen zijn: wandelen en fietsen, winkelen, uitgaan (café en bioscoop), sporten, luieren ("niets doen") en tv kijken ("lekker op de bank hangen").

"Vrije tijd is net als aspirine tegen de hoofdpijn"

Vrije tijd wordt het meest met familie, vrienden en kennissen doorgebracht. Veel panelleden besteden in hun vrije tijd ook aandacht aan hun gezondheid en hun conditie door te wandelen, te fietsen of naar de sportschool te gaan.

Vrijetijdsbesteding buitenshuis wordt anders ervaren dan vrije tijd die thuis wordt doorgebracht.

"Vrijetijdsbesteding buitenshuis is specialer en minder passief"

Het platteland biedt mensen de mogelijkheid om aan de drukte van de stad te ontsnappen en hun vrije tijd in een andere omgeving door te brengen. Vooral panelleden uit de steden vinden het prettig om hun vrije tijd in een andere omgeving door te brengen.

"Je ogen willen ook wel eens wat anders zien"

Opvallend is dat de panelleden uit Friesland afwisseling in omgeving helemaal niet opgeven als reden om te recreëren in het buitengebied. Naast wandelen en fietsen brengen zij ook een groot gedeelte van hun vrije tijd op het water door.

"Als ik in de natuur wandel of in mijn boot vaar, voel ik me helemaal vrij en kom ik tot rust"

2. Het platteland

De panelleden denken bij platteland aan uiterlijke kenmerken zoals boerderijen, weilanden, plassen, vrij zicht en aan de beleving van rust, ontspanning en stilte. Volgens hun ideaalbeeld bestaat het platteland uit kleine dorpjes, boerderijen, lange landweggetjes om over te wandelen en weilanden met koeien en schapen. Vooral randstedelingen hebben veel associaties bij het begrip platteland en vinden het platteland speciaal. De mensen uit het zuiden van het land geven aan dat ook de gemoedelijke sfeer van de dorpen hen trekt.

De mensen uit het zuiden en het noorden van het land besteden een groot gedeelte van hun vrije tijd op het platteland, hun eigen woonomgeving. Randstedelingen geven vaker aan in de natuur in het buitenland te recreëren. Vooral de Ardennen zijn populair voor korte uitstapjes naar het buitenland. Zij vinden dit landschap aantrekkelijker omdat het anders is dan het Nederlandse landschap. Zij vergelijken dit met toeristen uit het buitenland die speciaal naar Nederland komen om ons landschap te bewonderen.

“In de Ardennen is het landschap zo anders. Je voelt je echt in het buitenland, maar het is toch dichtbij”

Meerdere mensen geven aan dat zij vaker het platteland bezochten toen de kinderen nog klein waren. De jeugd vindt het platteland beduidend minder aantrekkelijk. Hun belangrijkste bezwaar is dat er volgens hen weinig te beleven is.

Iedereen is van mening dat het platteland belangrijk is voor Nederland, ook als men er zelf niet (vaak) komt of recreëert. Het platteland is onderdeel van de Nederlandse identiteit en cultuur. Men vindt het prettig om (af en toe) weilanden met koeien te zien.

Naast een recreatieve functie heeft het platteland ook een educatieve en economische functie. Nederland leeft volgens veel mensen van de landbouw, veeteelt en bloembollen. Niet iedereen is zich hiervan voldoende bewust, menen de panelleden.

“Volgens stadskinderen komt geld uit de muur en melk uit een pak”

Het platteland moet volgens hen ook behouden blijven voor natuur, planten en dieren. Op het platteland kunnen dieren in hun natuurlijke omgeving leven en al het groen draagt bij aan een schonere lucht. Er moet daarom voorzichtig met het platteland worden omgegaan.

“Al het platteland dat wordt opgeofferd voor bebouwing, komt nooit meer terug”

3. Bereikbaarheid van het platteland

Alle panelleden vinden dat het platteland goed te bereiken is, ook de randstedelingen.

“Het platteland is beter te bereiken dan Zandvoort in de zomer”

Zij ondervinden wel problemen om met de auto de stad uit te komen. Dit beschouwen zij als een (geaccepteerd) probleem van de stad, niet van het platteland. Het is voor hen wel een reden om niet zo vaak op het platteland te recreëren. Het openbaar vervoer beschouwen zij niet als een goed alternatief. Zij vinden het onpraktisch en oncomfortabel. Mensen blijken er overigens weinig ervaring mee te hebben. Verder geven de randstedelingen aan het belangrijk te vinden het platteland dichtbij de stad te hebben, maximaal driekwartier rijden. De stedelingen en vooral de dorpingen vinden deze reistijd zonde van hun tijd.

Volgens de panelleden uit de randstad en het zuiden zijn grote parkeerplaatsen aan de rand van een landelijk gebied een optie om de bereikbaarheid te vergroten en ervoor te waken dat er niet teveel gemotoriseerd verkeer op het platteland komt. Op die parkeerplaats zouden mensen fietsen moeten kunnen huren en informatie over routes en de omgeving kunnen verkrijgen.

De mensen uit het zuiden van het land zijn van mening dat de infrastructuur op het platteland kan verbeteren. De wegen en fietspaden zijn volgens hen niet altijd veilig en goed verlicht. Het Friese panel had geen bezwaar tegen meer autoverkeer als dit meer bezoekers brengt.

“Dan maken we de wegen toch gewoon breder”

4. Voorzieningen

Opvallend is dat de panelleden uit de randstad het platteland het minst aantrekkelijk vinden.

“Tegenwoordig ga je niet meer naar het platteland, dat deden mensen in de jaren '60”

Randstedelingen zijn sterker van mening dat er wat te beleven moet zijn op het platteland om daar prettig te kunnen recreëren. Hun vrijetijdsbesteding op het platteland moet een doel hebben, desnoods het terras van een horecagelegenheid.

Zij hebben bijvoorbeeld behoefte aan: ‘een dagje bij de boer’, open dagen, marktjes, outlet stores voor funshoppen, goede horecagelegenheden en georganiseerde activiteiten zoals survivaltrips.

“Ik vind het niet erg om een stukje te lopen, maar dan wil ik wel leuke boerderijtjes zien en leuke dorpjes met wat winkeltjes en terrasjes. Als ik alleen maar weiland om me heen zie dan heb ik zoiets van wat moet ik hier mee”

Vooraf jonge mensen geven aan dat zij behoefte hebben aan meer entertainment op het platteland zoals georganiseerde (sport)activiteiten, horecagelegenheden, discotheken en festivals. De jongeren uit Friesland:

“Waarom hebben wij hier geen zwemparadijs of een vaar-in-bioscoop”

De randstedelingen weten overigens niet goed waar zij informatie kunnen vinden over activiteiten op het platteland. Het liefst willen zij geïnformeerd worden via voorlichting en reclamespots en zien graag dat er op basisscholen meer aandacht aan het platteland wordt besteed.

Het stadspanel uit het zuiden van het land maakt gemiddeld gebruik van de geboden activiteiten op het platteland. Zij weten wel waar ze de informatie kunnen krijgen: internet, ANWB, VVV, NS. Zij geven aan behoefte te hebben aan goede infrastructuur zoals verbeterde wegen, fiets- en wandelpaden, goede wegbewijzing, verlichting en hier en daar horecagelegenheden om iets te drinken tijdens fiets- en wandeltochten.

De plattelanders uit Friesland vinden het juist prettig om zich vrij in de natuur te begeven zonder dat er overal bordjes met routes en regels zijn. Zij hebben geen bezwaar tegen beschermd natuurgebieden, die afgesloten zijn voor mensen.

“Al die borden en regels beperken mijn vrijheid”

Om te zorgen dat mensen prettig op het platteland kunnen (blijven) recreëren, vinden de panelleden dat commerciële partijen dienen te zorgen voor een gevarieerd aanbod van activiteiten, goede horecagelegenheden en de daarbij behorende voorzieningen zoals parkeergelegenheid, pendelbussen en informatie.

5. Voor- en nadelen van recreatie op het platteland

Als meer mensen hun vrije tijd op het platteland doorbrengen, brengt dit volgens de randstedelingen en de Friezen voordelen met zich mee. Volgens de Friezen levert meer mensen die hun vrije tijd op het platteland doorbrengen meer inkomsten, werkgelegenheid en gezelligheid op.

“Door de toeristen hebben we alle leuke restaurantjes en kroegen. Met alleen de inkomsten van de Friezen hadden ze allang moeten sluiten”

Zolang de natuurgebieden niet worden aangetast, is het volgens hen niet alleen goed voor de plattelandseconomie, maar lijkt het de panelleden ook gezond voor alle mensen om hun vrije tijd op het platteland te besteden.

De randstedelingen zijn van mening dat recreatie op het platteland kan leiden tot meer begrip tussen stedelingen en plattelanders. Ook voor het besef van de Nederlandse cultuur is het goed als mensen naar het platteland gaan.

Naast de genoemde voordelen zijn er volgens de panelleden ook nadelen verbonden aan recreatie op het platteland. Meer mensen op het platteland brengt bijvoorbeeld extra drukte en milieubelasting met zich mee. Het zorgt voor meer zwerfafval en verstoort de leefomgeving en de rust van vogels en andere dieren. Als belangrijkste taak van de overheid zien zij het beschermen en behouden van de natuur, het platteland bereikbaar en toegankelijk maken/houden en comfortabel en goedkoop openbaar vervoer faciliteren.

De stedelingen uit het zuiden van het land vinden niet dat meer mensen naar het platteland trekken een doel op zich moet zijn. Als mensen uit de stad toch graag op het platteland hun vrij tijd willen besteden, stellen zij voor dit op centrale, goed te bereiken recreatiepunten te doen. Zo wordt de natuur en het landschap het minst belast.

“Ga het platteland niet actief promoten. Laat het voor de mensen die er wonen, werken en er graag willen zijn”

Bewoners en frequente bezoekers van het platteland maken zich ook zorgen dat de typische sfeer van het platteland verdwijnt door toenemend toerisme.

“Randstedelingen hebben altijd haast, zelfs op het water varen ze te hard”

De Friezen staan positief tegenover toeristen uit de randstad en het buitenland. Volgens hen is actieve promotie niet nodig, maar het mag wel. Op internet is tegenwoordig toch alles te vinden.

“Friesland hoeft niet gepromoot te worden, de kwaliteit van ons platteland maakt dat mensen er graag komen”

Definities

Agrotoerisme: Alle vormen van recreatie en toerisme op functionerende boerderijen en tuinderijen.

Dagtocht: Recreatieve activiteit(en) waarvoor men tenminste twee uur van huis is (zonder dat daarbij een overnachting elders plaatsvindt), exclusief bezoeken aan familie of kennissen en dagtochten gemaakt vanaf een vakantieadres. Iedere dagtocht staat voor één dagrecreant.

Platteland: Alles wat buiten de dichtbebouwde kom ligt, zoals kleine dorpen, bos, natuur, agrarisch gebied, recreatiegebied en water.

Recreatie / dagrecreatie: Alle verrichtingen om te voldoen aan het verlangen naar ontspanning waarbij het verblijven in een andere omgeving centraal staat, met een minimumduur van twee uur en zonder overnachting elders.

Recreatiegebieden: Gebieden die zijn aangewezen en / of aangelegd en ingericht met recreatief gebruik als uitgangspunt. Vaak om mogelijkheden voor stedelijke uitloop of binnenlands toerisme te realiseren.

Toerisme / verblijfsrecreatie: Alle verrichtingen om te voldoen aan het verlangen naar ontspanning waarbij het verblijven in een andere omgeving centraal staat, met minimaal één overnachting elders.

In de vakliteratuur bestaan er verschillende definities van de begrippen recreatie en toerisme. Het onderscheid tussen beide wordt vaak beschreven aan de hand van ruimte en tijd. Recreatieactiviteiten vinden plaats in de directe woonomgeving en duren niet langer dan een dag. Voor toeristische activiteiten is een verplaatsing nodig met daaraan gekoppeld een overnachting. Er is echter geen scherp onderscheid tussen beide begrippen en in de praktijk overlappen ze elkaar. Het is daarom van belang vanuit welk perspectief naar de activiteit wordt gekeken. De consument heeft zelf waarschijnlijk geen behoefte om scherp onderscheid te maken tussen beide begrippen, terwijl het voor gemeenten en ondernemers wel van belang is, omdat vooral toerisme wordt gezien als economisch interessant.

Stedelijk groen: Gebieden in en nabij stedelijke concentraties, zoals bijvoorbeeld wijk- en stadsparken. Deze zijn vaak aangelegd door gemeenten of provincies en dienen o.a. voor opvang van recreanten uit de stad.

Vrije tijd: Tijd die niet opgaat aan verplichtingen als arbeid, studie en huishouden en aan persoonlijke verzorging, eten en slapen.

Colofon

Stichting Recreatie, Kennis- en Innovatiecentrum Recreatie
Emile Bruls, Marcel Busser en Femke Huis 070 42754 54
E-mail: f.huis@KICrecreatie.agro.nl

Pers

Directie Voorlichting
Martine de Haan: (070) 378 5590
m.de.haan@minlnv.nl

LNV Consumentenplatform

Directie Voedselkwaliteit en Diergezondheid
Willem Roeterdink en Eelco Klein (070) 3784453/4131
E-mail: w.roeterdink@minlnv.nl en e.klein@minlnv.nl

Meer informatie over het LNV Consumentenplatform is te vinden op:
www.minlnv.nl/consumentenplatform

Platteland, ook voor uw vrije tijd!? is een publicatie van het Ministerie van LNV (directies Platteland en Voedselkwaliteit en Diergezondheid) in samenwerking met adviesbureau Schuttelaar & Partners en de Stichting Recreatie, Kennis- en Innovatiecentrum.

Eerder in het LNV Consumentenplatform:

- Geeft decontaminatie veilig pluimveevlees? (december 2004)
- Natuurlijkheid, waarde voor beleid (juni 2004)
- Voedsel zonder risico: wensen en grenzen (februari 2004)
- Ons voedsel over tien jaar (oktober 2003)
- De prijs van duurzame voedselproductie (juni 2003)
- Vis als het maar verantwoord is! (april 2003)
- Genetische modificatie en voedsel, weet u wat dat is? (november 2002)
- Kiezen voor groenten en fruit (september 2002)
- Waar komt mijn vlees vandaan? (april 2002)